

Tomasz Derlatka

O Měrcinie Völklu wspomnienie

Acta Cassubiana 10, 357-360

2008

Artykuł został opracowany do udostępnienia w internecie przez Muzeum Historii Polski w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego. Artykuł jest umieszczony w kolekcji cyfrowej bazhum.muzhp.pl, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych.

Tekst jest udostępniony do wykorzystania w ramach dozwolonego użytku.

Tomasz Derlatka

O Měrcinie Völkle wspomnienie

W dniu 11 lipca 2007 roku zmarł po krótkiej, lecz ciężkiej chorobie znany serbołużycki publicysta, naukowiec, działacz kulturalny, od roku 1991 aż do śmierci przewodniczący Maćicy Serbskiej (Macierz Serbołużycka), dr Měrcin Völkel. Osobiście poznałem go w 1996 r. w Warszawie przy okazji konferencji sorabistycznej, na którą przyjechał jako jeden z prelegentów. Wrażenie, jakie wówczas na mnie wywarł, opisać się da przy użyciu predykatów, takich jak „otwarty”, „sympatyczny”, „przepełniony życzliwością”. Kilka lat osobistych kontaktów z Doktorem nic na owej ocenie nie zmieniło.

Měrcin Völkel urodził się 16 listopada 1934 r. w Chróścicach. Droga życiowa zmarłego była wzorcowa dla jego generacji. W latach 1946–1949 pobierał nauki w gimnazjum serbołużyckim w czeskim Varnsdorfie (głuż. Warnoóicy); po nakazie powrotu do NRD stał się uczniem serbołużyckiej szkoły w Budziszynie, następnie w roku 1954 podjął studia dziennikarstwa i sorabistyki na uniwersytecie w Lipsku, które zakończył cztery lata później dyplomem magistra. Po ukończeniu studiów nabytą wiedzę wykorzystywał w praktyce, pracując jako redaktor w czasopismach „Chorchoj měra” oraz „Serbska protyka”. Przez pewien czas pisał do dziennika „Nowa doba”, w którym w 1974 r. pełnił obowiązki głównego redaktora. Był także członkiem rady programowej miesięcznika kulturalnego „Rozhlad”.

Za swoją działalność dziennikarską i kulturotwórczą doczekał się szeregu wyróżnień. Trzykrotnie nagradzany był za wybitne osiągnięcia na polu dziennikarstwa: w roku 1972 otrzymał medal im. Franza Mehringa ze strony Związku Dziennikarzy NRD (niem. Verband der Journalisten der DDR), w 1976 uhonorowano go nagrodą dla dziennikarzy z okręgu dreźnieńskiego, dwa lata później (1978) została mu przyznana podobna nagroda ze strony Domowiny. W uznaniu zasług, jakie położył na polu popularyzacji kultury Serbołużyczan, doczekał się w 1986 r. nagrody im. Jakuba Barta-Ćišińskiego drugiej klasy (wspólnie z Pawłem Grojlichem i Geratem Hendrichem).

W natłoku spraw zawodowych oraz rodzinnych nie zaniedbywał bynajmniej spraw nauki. Od roku 1982 był pracownikiem budziszynskiego Instytutu za serbski ludospyt (dzisiejszy Serbski instytut), w którym w latach 1984–1991 kierował sekcją badań nad kulturą i sztuką. O wytrwałości zmarłego w pracy naukowej świadczyć może choćby ten oto fakt, iż w 1990 r. (zatem w 32 lata po magisterium) uzyskał stopień doktora na podstawie nieopublikowanej dysertacji *Der Beitrag der Zeitschrift „Lužica” zum geistig-kulturellen Leben der Sorben*.

Naukowy dorobek Měrcína Völkla trzeba ocenić jako bardzo dobry, przy czym pamiętać należy, iż największe zasługi badacza przypadają jednak na prace nieco lżejszego charakteru, tj. popularnonaukowe. Niezależnie od rodzaju prac podkreślić przystoi nienaganny warsztat naukowy oraz rzetelność strony faktograficznej, cechujące większość jego publikacji.

Měrcín Völkel był autorem kilku monografii, z których najważniejszą chyba stała się ta pt. *Serbske nowiny a časopisy w zašlosti a přítomnosti*. Wydana w roku 1984, dokumentuje rozwój serbołużyckiego dziennikarstwa od 1766 r. do chwili wydania książki. Po dziś dzień jest opracowanie to – pierwsze o tej tematyce, jakie powstało w jednym z języków serbołużyckich – skarbnicą informacji dla badaczy. W toku pracy nad rzeczoną monografią opublikował także szereg artykułów o zasłużonych dla rodzimego dziennikarstwa działaczach. Na potrzeby kolejnej fundamentalnej pozycji z zakresu sorabistyki, tj. *Nowego biografiskiego słownika k stawiznam a kulturje Serbow*, wydanej w roku 1984, sporządził 15 biogramów, głównie postaci współczesnych. Jedną z ostatnich pozycji w dorobku Měrcína Völkla stanowi opublikowany w roku 2005 *Słowničk k šulskej literarnej wučbje*, mający w założeniach autora stać się pomocą metodyczną dla uczniów, studentów oraz nauczycieli.

Wielkie zasługi przypisać należy zmarłemu na polu edytorskim. Był redaktorem dziewięciu tomów bodaj najbardziej popularnego wydawnictwa na Łużycach, tj. *Serbskiej protyki*. Przygotował trzy roczniki *Kulturnostawizniskiego kalendarija*, w 1997 r. zredagował bogato ilustrowany album *Trač dyrbi Serbstwo*. Na szczególną uwagę zasługuje jednak kolejna jego inicjatywa wydawnicza, o której zrealizowanie zabiegał ponad dekadę. Był bowiem naczelnym redaktorem kolejnego tomu historii literatury serbołużyckiej, czyli zbioru artykułów pt. *Přinoški k stawiznam serbskeho pismowstwa lět 1945–1990* (1994). Dodajmy, iż w pozycji tej obecny jest dzięki dwóm znakomitym artykułom, z których pierwszy dotyczy dramatu serbołużyckiego, drugi zaś serbołużyckiej krytyki literackiej po roku 1945¹.

Napisał wreszcie wiele interesujących artykułów naukowych, których wymienić tu nie sposób. Zauważyć jednak należy, iż od drugiej połowy lat osiem-

---

¹ *Dramatiska literatura*, [in:] *Přinoški k stawiznam serbskeho pismowstwa lět 1945–1990*, Budyšin 1994, s. 124-160; *Posrědnica a hódnočerka literatury*, ibidem, s. 263-273.

dziesiątych ubiegłego wieku zaobserwować się daje w zainteresowaniach naukowych Měrcina Vöklka istotne przesunięcie semantyczne. Autor zaczął bowiem badać wzajemne kontakty słowiańsko-serbołużyckie, głównie jednak literackie oraz kulturowe. Zainteresowanie to przybierało różne formy: badacz zestawiał bibliografie przekładów z danych literatur, sporządzał informacje o ich najwybitniejszych reprezentantach, jednakowoż podejmował próby syntetycznych opracowań. Pierwszym osiągnięciem na tym polu stało się przedstawienie kontaktów serbołużycko-rosyjskich. Spośród wielu tekstów na ten temat najważniejsze zdają się być dwa artykuły: *K róli serbskeho nowinarstwa při recepciji ruskeje a sowjetskeje literatury (w létach 1945–1949)* oraz *Bibliografija přeložkow z ruskeje a sowjetskeje prozy 1945–1949*². W ramach kontaktów rosyjsko-serbołużyckich uwzględniał również informacje o kontaktach jego rodaków z „małymi” narodami wchodzącymi w skład federacji rosyjskiej. Najpełniej jednak przedstawił kontakty serbołużycko-bułgarskie. Opublikował szereg szkiców z podróży do Bułgarii, serię artykułów o Christo Botewie³, zanalizował problematykę przekładów z literatury bułgarskiej na języki serbołużyckie, do której zestawiał bibliografię⁴. W badaniach nie zapominał również o stosunkach Serbołużyczan z Polakami⁵, Ukraińcami⁶ oraz Białorusinami⁷. Jako badacz relacji kulturowo-literackich między kolejnymi narodami nie ograniczał się li tylko do łatwiejszego aspektu takich badań nad opracowaniami recepcji odpowiednich literatur narodowych na Łużycach, ale także podejmował próby w odwrotnym kierunku – opracowywał odbiór literatury serbołużyckiej w poszczególnych literaturach słowiańskich. Należy podkreślić wielkie

² In: „Lětopis”, D 1 (1986), s. 49-51; „Lětopis”, D 1 (1986), s. 41-48.

³ Między innymi: *K. Christowowe kontakty do Serbow: přinošk k bolharsko-serbskim wzajomnosćam*, „Lětopis”, D 6 (1991), s. 60-65.

⁴ *Přeložki z bolharskeje literatury do serbšćiny: přinošk k serbsko-bolharskim kulturnym wzajomnosćam zaštosće a přitomnosće*, „Lětopis” D 2 (1987), s. 1-7; *Bibliografija přeložkow bolharskeje prozy, poezije, dramatiskeje literatury a narodnych pěsni do serbšćiny*, „Lětopis”, D 2 (1987), s. 8-10. Bibliografia ukazała się również w języku niemieckim jako *Bulgarische Belletristik in sorbischer Übersetzung*, [in:] *Bulgarische Belletristik 1945–1987: Bibliographie deutscher und sorbischer Übersetzungen*, pod red. Ingrid Kuhnke, Berlin 1988, s. 73-82 (Bibliographische Mitteilungen / Deutsche Staatsbibliothek; 32).

⁵ Między innymi: *Historyczne związki duchowe lużycko-polskie i ich perspektywy*, [in:] *Serbowie Łużycy i Polacy: doświadczenia historyczne i perspektywy współpracy*, pod red. Michała Lisa, Opole 1992, s. 78-82; *Józef Ignacy Kraszewski und die Sorben: zur Rezeption polnischer Literatur durch die Sorben nach 1945*, „Zeitschrift für Slawistik”, 31 (1986) 4, s. 594-597.

⁶ Między innymi: *Schodstva i različija dejatel'nosti Ivana Franko i serbolužičkich dejatelej kul'tury konca XIX – načala XX v.*, [in:] *Ivan Franko i svitova kul'tura: materialy mižnarodnogo sympoziuma Junesco (L'viv, 11-15 veresnja 1986 r.)*. Kniga 2., s. 356-361.

⁷ *Wzajomnosće wobohačichu literarne žiwjenje: studija k serbsko-běloruskim kulturnym kontaktam*, „Slavia Occidentalis”, 57 (2000), s. 133-147.

znaczenie przedstawionych opracowań dla sorabistyki oraz slawistyki, ponieważ problematyka ta nie była wcześniej systematycznie prześlędzona. Z uwagi na pionierski charakter badań nie może dziwić, że przytrafiały się niekiedy autorowi potknięcia.

W aspekcie badań nad relacjami serbołużyczko-słowiańskimi warte podkreślenia są szkice dotyczące kontaktów kulturowo-literackich między dwoma słowiańskimi diasporami, tj. Serbami Łużyckimi a Kaszubami pt. *Přinošk k lužisko-serbsko-kašubskim kulturnym kontaktam*⁸, jak również wspomnienie o Alojzym Naglu⁹. Nie wolno zapomnieć o jego artykułach z łamów t. 1 „Acta Cassubiana” – *Leon Roppels Beziehungen zu den Sorben i Kašuby na Łužicomaj* (1999).

Przybliżając sylwetkę Měrcína Völkla, nie należy też zapomnieć o jego bogatej pracy translatorskiej oraz krytycznoliterackiej. Był bowiem autorem wielu przekładów oraz niezliczonych recenzji.

Śmierć dr. Měrcína Völkla, jednego chyba z ostatnich Serbołużyczan, dla których idea wzajemności słowiańskiej nie stanowiła pustego sloganu, stanowi niepowetowaną stratę dla serbołużycyckiej diaspory, sorabistyki oraz slawistyki.

---

⁸ Artykuł po raz pierwszy ukazał się w czasopiśmie „Slavia Occidentalis”, 52 (1995), s. 157-168; w wersji przejrzanej i poprawionej w internetowym czasopiśmie sorabistycznym „Sor@pis. Folia litteraria” 1 (2007), 1, s. 19-33, <http://www.uni-leipzig.de/~sorb/seiten/hsb/06/sorapis-2007-01.pdf>

⁹ *Za kašubskim basnikom*, „Rozhlad”, 49 (1999) 1, s. 53-54.